

Lukeva kunta -suunnittelutyökalu

Lukutaito-ohjelma

kannustaa kuntia tai kuntaverkostoja luomaan paikallisten kehittämistavoitteiden pohjalta suunnitellun lukutaitostrategian tai -ohjelman. Paikallisessa lukutaitostrategiassa kunta sitoutuu kehittämään asukkaidensa lukutaitoa pitkäjänteisesti ja systemaattisesti. Tavoitteena on, että kaikenikäiset kuntalaiset tunnistavat lukutaidon merkityksen ja voivat omassa arjessaan, opiskelussaan ja työssään vahvistaa monilukutaitoaan. Lukutaidon edistäminen vaatii aktiivista lukutaitotyötä eli tietoperusteisia, tavoitteellisia ja systemaattisia toimia, jotka tähtäävät kuntalaisten yhdenvertaiseen lukutaitoon. Lukeva kunta -suunnittelutyökalu tarjoaa apua työn aloittamiseen. Työkalun toimenpide-ehdotukset ovat esimerkkiluonteisia ja kunnille vapaaehtoisia.

Lukeva kunta -ohjelma

tarjoaa maksutonta tukea kunnan lukutaitotyöhön sen eri vaiheissa. Ohjelmassa järjestetään tilaisuuksia ja koulutuksia, joissa eri toimijat voivat verkostoitua, välitetään tietoa erilaisista materiaaleista sekä tiedotetaan kuntia koskevista lukutaitouutisista ja valtionavustuksista. Lukeva kunta -ohjelma ei velvoita mihinkään tiettyyn toimintaan. Siihen voi liittyä kuka tahansa kunnan lukutaidon kehittämistyöstä kiinnostunut henkilö.

Voit liittyä Lukeva kunta -ohjelmaan sivun alareunasta tai Lukutaito-ohjelman verkkosivuilla.

• •

www.oph.fi/lukutaito-ohjelma
www.oph.fi/lukeva-kunta

Tästä voit liittyä Lukeva kunta -ohjelmaan:

Mikä?

Kunnan tai kuntaverkoston oma pidemmän aikavälin lukutaitostrategia ja sitä toimeenpaneva lukutaito-ohjelma, joka sisältää lukutaitotyön sisällön ja arvioinnin sekä toimenpiteet ja vastuuhenkilöt. Kunnan lukutaitostrategia tai -ohjelma perustuu Kansallisen lukutaitostrategian 2030 suuntaviivoihin ja toimenpide-ehdotuksiin ja siinä

1 huomioidaan **kaikki kuntalaiset**: lapset, koululaiset, nuoret, opiskelijat, työikäiset, seniorit, monenlaiset ja monikieliset lukijat

2 ovat mukana mahdollisimman laajasti kunnan **eri toimialat ja palvelut**: esim. kirjastopalvelut, kulttuuripalvelut, opetus- ja koulutuspalvelut, työllisyyspalvelut, nuoriso- ja liikuntapalvelut

3 näkyvät paitsi kunnan **lukutaidon edistämisen tavoitteet** myös niiden saavuttamiseksi vaadittavat toimenpiteet vastuutahoineen ja seurantamekanismeineen.

Kansallinen lukutaitostrategia 2030

Missio:
Suomi maailman monilukutaitoisin maa 2030

Visio:
Lukeva elämäntapa sivistyksen, hyvinvoinnin ja tasa-arvon perusta

Suuntaviivat:

1. Luodaan ja vahvistetaan lukutaitotyön rakenteita
2. Vahvistetaan monilukutaito-osaamista
3. Innostetaan lukemaan ja monipuolistetaan lukutaitoa

Miksi?

Paikallinen lukutaitostrategia tai -ohjelma

1 nostaa **lukutaidon esille** ja lisää kuntalaisten ja myös johdon tietoisuutta sen tärkeydestä ja arvosta hyvinvoinnin, demokratian ja yhdenvertaisuuden pohjana

2 takaa **riittävät resurssit ja päätökset lukutaitotyön tueksi** – lukutaidon edistäminen vaatii johtamista

3 turvaa **laajempia ja kunnan tarpeiden mukaan kohdennettuja tuloksia**, kun hanke pohjaisesta toiminnasta siirrytään pitkäjänteisempään ja monialaiseen lukutaidon edistämistyöhön

4 osallistaa ja yhdistää **eri toimialat ja asiantuntijat** kunnasta sekä ohjaa lukutaitotyön koordinoituun suunnitteluun ja seurantaan.

Miten?

1 Vastuuhenkilön, työtiimin ja aikataulun määrittäminen →

2 Kunnan lukutaitotilanteen kartoittaminen →

3 Eri toimialojen ja palvelukokonaisuuksien tiedottaminen kartoituksen tuloksista ja lukutaidon edistämisen toimenpide-ehdotukset →

4 Toimiala- ja palvelukohtaisten tavoitteiden, toimenpiteiden, vastuutahojen ja seurannan määrittäminen →

5 Lukutaitostrategian tai -ohjelman julkaiseminen →

1

Vastuuhenkilön, työtiimin ja aikataulun määrittäminen

Perustetaan lukutaitotiimi, johon kuuluu jäseniä eri toimialoilta: esim. opetuspäällikkö, sivistystoimenjohtaja, kirjastotoimenjohtaja, koordinaattori, työllistymisjohtaja sekä edustajia eri koulutusasteilta ja hyvinvointialueelta. Moniammatillinen yhteistyö ja johdon sitouttaminen lukutaitotyöhön jo suunnitteluvaiheessa tukee asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Lukutaitosuunnitelma ajanjaksolle

Lukutaitotiimi

Nimi	Rooli	Yhteystiedot

Aikataulusuunnitelma

Rahoitussuunnitelma

2

Kunnan lukutaitotilanteen kartoittaminen

Tutustutaan kansalliseen lukutaitostrategiaan.

Ennen tarkempien kuntakohtaisten tavoitteiden määrittelemistä/asettamista selvitetään kuntalaisten lukutaidon tilaa ja kartoitetaan, mitä toimia kunnan perustyössä ja hankkeissa jo tehdään lukutaidon edistämiseksi. Tutustutaan valtakunnallisiin lukutaitoa tukeviin materiaaleihin ja mallinnuksiin, jotka voi ottaa käyttöön omassa kunnassa.

Mitä valtakunnallisia ja paikallisia tilastotietoja tai tutkimustuloksia on olemassa?

- ☐ PISA-tulokset
- ☐ PIRLS-tulokset
- ☐ PIAAC-tulokset

Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvin) arvioinnit

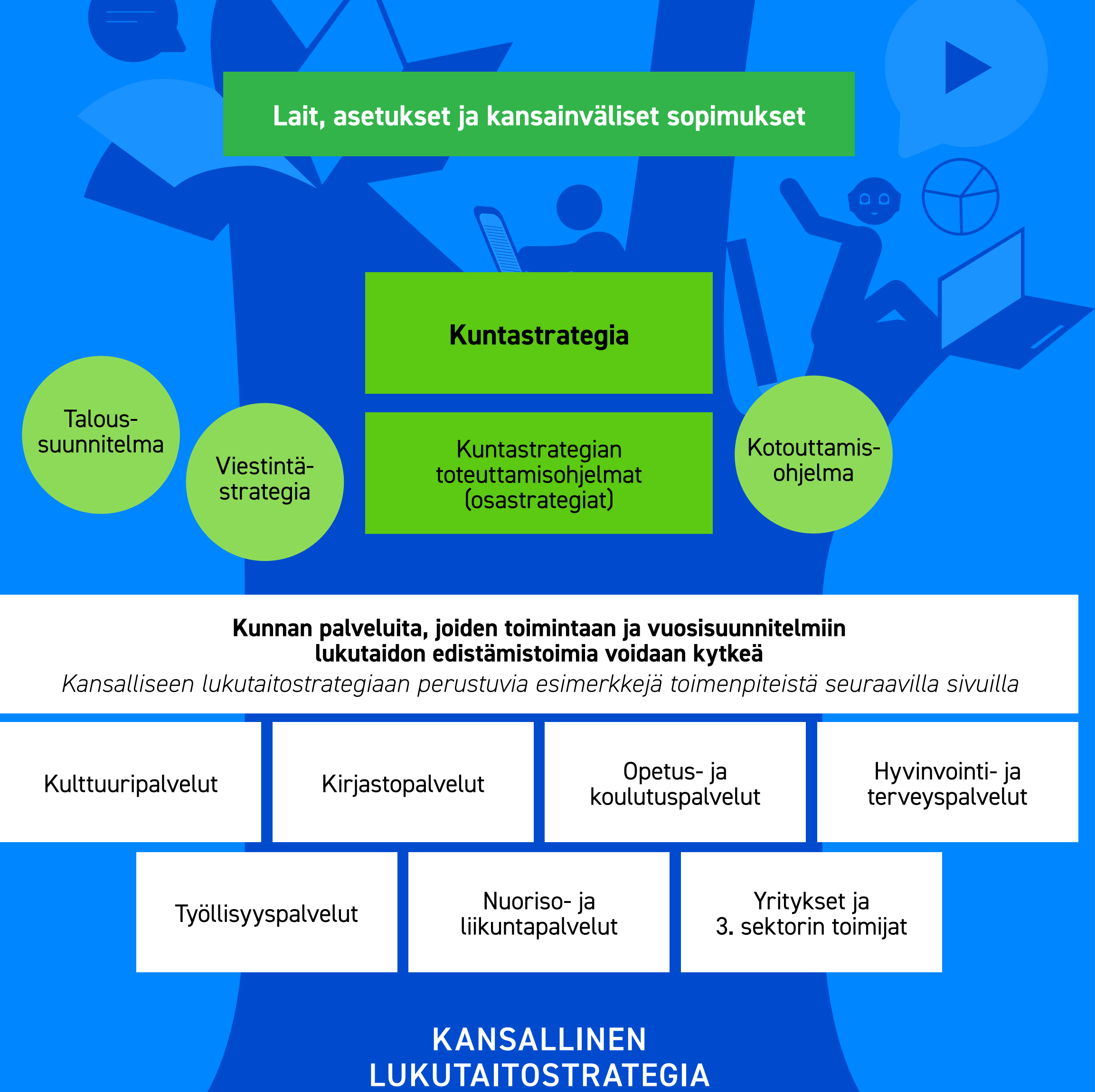
- ☐ Varhaiskasvatus
- ☐ Esi- ja perusopetus
- ☐ Lukiokoulutus
- ☐ Ammatillinen koulutus
- ☐ Korkeakoulutus
- ☐ Vapaa sivistystyö
- ☐ Taiteen perusopetus
- ☐ 9. luokan suomen kielen ja kirjallisuuden valtakunnallisten kokeiden tulokset (ÄOL)
- ☐ Kirjastojen lainausmäärät
- ☐ Aluehallintoviraston peruspalvelujen arviointitulokset
- ☐ Kouluterveyskyselyjen tulokset
- ☐ Hyvinvointibarometrin tulokset
- ☐ Niilo Mäki Instituutin mittarit ja työkalut
- ☐ Varhaiskasvatuksen lukutaitotyön kartoittamis- ja kehittämistyökalu (NMI ja Lukutaito-ohjelma)
- ☐ Koulun lukutaitotyön kartoittamis- ja kehittämistyökalu (NMI ja Lukutaito-ohjelma)
- ☐ Muut paikalliset kyselyt ja mittarit

Omat kirjaukset / Olemassa olevat yhteistyöt, hankkeet, kampanjat, arviointityökalut...

3

Eri toimialojen ja palvelukokonaisuuksien tiedottaminen kartoituksen tuloksista ja lukutaidon edistämisen toimenpide-ehdotukset

Kunnan lukutaidon edistämisen tarpeista viestitään laajasti eri palvelu- ja toimialakokonaisuuksien johtoryhmille ja poliittisille valtuustoryhmille. Linjataan, miten lukutaidon edistäminen näkyy kunnan päätöksenteossa ja eri kuntapalveluiden työtä ohjaavissa asiakirjoissa ja suunnitelmissa.

Esimerkkejä lukutaitoa edistävistä toimenpide-ehdotuksista kunnan lukutaitotyöhön kansallisen lukutaitostrategian pohjalta

Ylätason tavoitteet:

- Lukutaidon edistäminen kirjataan kunnan lukutaitostrategian tai -ohjelman mukaisesti kunnan asiakirjoihin, kuten kuntastrategiaan sekä eri toimialojen vuosisuunnitelmiin.
- Kunnan viranhaltijat ja kuntapäättäjät ovat mukana kunnan lukutaidon edistämistyössä.
- Kunta osoittaa rahaa ja muita resursseja lukutaitoa edistävään työhön.
- Yhdistetään lukutaitotyö kunnan olemassa oleviin rakenteisiin.
- Varmistetaan, että ammattitaitoisesti tuotetut kirjastopalvelut ovat kaikenikäisten kuntalaisten saavutettavissa. Kirjastojen asiantuntemusta hyödynnetään suunnitelmallisessa lukutaitotyössä.

Kirjastopalvelut

- Hyödynnetään kirjastohenkilöstön osaamista ja asiantuntijuutta lukutaitotyössä ja eri kohderyhmien tarpeiden tunnistamisessa.
- Tuetaan perheiden yhteisiä lukuhetkiä.
- Huomioidaan lukutaitotyössä eri kieliryhmät ja monikieliset palvelut. Huomioidaan monikielisen aineiston saatavuus kirjastoissa.
- Vahvistetaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyötä (mm. eteiskirjastot varhaiskasvatusyksiköihin).
- Luodaan mahdollisuuksia hyödyntää kirjastopalveluita osana koulutusta ja työelämää.

Omat ideat:

Opetus- ja koulutuspalvelut

- Kirjaston ja perusopetuksen, kirjaston ja varhaiskasvatuksen sekä kirjaston ja toisen asteen koulutuksen yhteistyö on sopimuspohjainen. <https://www.sjkerte.fi/yhteistyomallit>
- Vahvistetaan maahanmuuttajien ja maahanmuuttotastaisten suomen ja ruotsin kielen opetusta, oppijoiden oman äidinkielen lukutaitoa sekä monikielisyyttä osana varhaiskasvatusta ja koulutusta sekä kotoutumista.
- Tuetaan perheen yhteisiä lukuhetkiä yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa.
- Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa hyödynnetään Lukeva varhaiskasvatus- ja Lukeva koulu -ohjelmia.
- Järjestetään aikaa luovalle ja vapaalle monipuolisten tekstien tuottamiselle ja lukemiselle varhaiskasvatuksessa ja kaikilla koulutusasteilla.
- Osallistetaan lapsia ja nuoria suunnittelemaan kirjailijavierailuja, lukupiirejä ja kirjallisuuskampanjoita.
- Varmistetaan, että kaikille kouluasteille on tarjolla lukudiplomi tai -haaste, joka voi sisältää tehtäviä ja lukemista monessa muodossa.
- Toteutetaan yhteisöllistä lukemisen kulttuuria sisällyttämällä lukeminen osaksi jokaista varhaiskasvatus- ja koulupäivää. Kannustetaan myös toisen asteen opettajia ja oppilaita antamaan aikaa lukemiselle.

- Lukutaidon edistämisen toimet on kirjattu paikallisiin vuosisuunnitelmiin.

Omat ideat:

Esimerkkejä lukutaitoa edistävistä toimenpide-ehdotuksista kunnan lukutaitotyöhön kansallisen lukutaitostrategian pohjalta

Kulttuuripalvelut

- Vahvistetaan eri kirjallisuusjärjestöjen ja eri taiteenalojen toimintaa osana varhaiskasvatusta, perusopetusta, toisen asteen koulutusta sekä taiteen perusopetusta ja koulujen ja oppilaitosten harrastustoimintaa.
- Lisätään taiteen perusopetukseen, erityisesti sanataiteeseen, osallistumisen mahdollisuuksia.
- Lukutaidon edistäminen näkyy kulttuurikasvatussuunnitelmassa.

Omat ideat:

Työllisyyspalvelut

- Tehdään suunnitelmallista yhteistyötä kirjastopalveluiden kanssa työikäisten lukutaidon edistämiseksi.
- Huomioidaan maahanmuuttajien ja maahanmuuttotaustaisten kieli- ja lukutaidon edistämisen merkitys.
- Tarjotaan työssä oleville mahdollisuus vahvistaa omaa monilukutaitoaan ja osaamistaan työnantajan tuella. Kehitetään työntajien mahdollisuuksia tukea lukutaidon kehittymistä osana jatkuvaa oppimista ja työuraa.
- Vahvistetaan kriittistä lukutaitoa ja ymmärrystä lukutaidon merkityksestä eri ammattialoilla ja työllistymisessä.
- Innostetaan lukemaan myös työpaikoilla ja työyhteisöissä kannustamalla työntekijöitä osallistumaan monilukutaitoa kehittäviin koulutuksiin.

Omat ideat:

Nuoriso- ja liikuntapalvelut

- Kehitetään etsivän lukutaitotyön malli hyödyntäen kuntien etsivän nuorisotyön mallia.
- Luodaan harrastuseuroille, -toimijoille, valmentajille ja lajiliitoille mahdollisuus integroida lukemista lajitoimintaa. Tunnistetaan eri harrastusryhmien ja lukuesikuvien merkitys.
- Kartoitetaan yhteistyömahdollisuuksia Harrastamisen Suomen mallin ja Liikkuvan varhaiskasvatuksen, koulun ja opiskelun kanssa.

Omat ideat:

Hyvinvointi- ja terveyspalvelut

- Tehdään yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa lukutaidon edistämiseksi.
- Yhdistetään lukutaitotyö perheen hyvinvointia tukeviin rakenteisiin lapsen syntymästä lähtien. Tuetaan esimerkiksi kirjaston ja perhekeskuksen yhteistyötä.
- Tuetaan perheen yhteisiä lukuhetkiä yhteistyössä neuvoloiden, kirjastojen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa.
- Vahvistetaan neuvola- ja perhepalveluiden henkilökunnan osaamista lukemisen tukemiseksi perheissä. Turvataan toimintaedellytykset neuvoloissa tehtävään lukutaitotyöhön (esim. Lukulahja lapselle -toiminta).
- Kiinnitetään lukutaitotyöhön kaikki toimijat, joiden on tärkeää tunnistaa heikosti lukevien nuorten ja aikuisten lukutaitotarpeet ja koulutus (mm. vankeinhoitolaitoksen sekä päihde- ja mielenterveystyön ammattilaiset).
- Lukutaidon edistäminen näkyy hyvinvointisuunnitelmassa tai -kertomuksessa.

Omat ideat:

Toimiala- ja palvelukohtaisten tavoitteiden, toimenpiteiden, vastuutahojen ja seurannan määrittäminen

[illegible]

Luodaan ja vahvistetaan lukutaitotyön rakenteita

Toimiala- ja palvelukohtaisten tavoitteiden, toimenpiteiden, vastuutahojen ja seurannan määrittäminen

[illegible][illegible]

4

Toimiala- ja palvelu-kohtaisten tavoitteiden, toimenpiteiden, vastuutahojen ja seurannan määrittäminen

Innostetaan lukemaan ja monipuolistetaan lukutaitoa

Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Seurantatapa

5

Paikallisen lukutaitostrategian tai -ohjelman julkaiseminen

Lopuksi julkaistaan lukutaitostrategia tai -ohjelma, joka esitellään ja hyväksytetään tarvittavilla tahoilla. Seuraavaksi strategia viedään käytäntöön eri sektoreilla. Toteutus voi tapahtua vaiheittain, ja resursseja kohdistetaan tarpeen mukaan esimerkiksi eri palvelukokonaisuuksiin tai ikä- ja väestöryhmiin. Huomioidaan, että seuranta on olennainen osa toimeenpanoa.

Omat ideat

**Huomioi ja hyödynnä
resurssoinnissa
ja yhteistyössä muut paikalliset
ja kansalliset toimijat sekä jo
valmis materiaali:**

Avointen oppimateriaalien kirjasto aoe.fi
E-kirjasto
Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI
Lastenkirjainstituutti ja Lukemo-portaali
Lukukeskus
Lukumummit- ja vaarit
Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL)
Monikielinen kirjasto
Saavutettavuuskirjasto Celia
Sanataidekasvatuksen seura
Seinäjoen kaupunginkirjaston lasten ja nuorten
lukemista edistävien kirjastopalvelujen
valtakunnallisen erityistehtävä (ERTE)
Selkokeskus
Äidinkielen opettajain liitto (ÄOL)

Kansalliset kampanjat: Lukuloma,
Lukuviikko, Sanataideviikko, Uutisten viikko,
Mediataitoviikko

Iloa lukutaitotyöhön!

Täällä (Padlet-alusta) voit kommentoida työkalua sekä
keskustella tai vinkata kuntien lukutaitotyöstä:

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

